

**Гербарії України. Index Herbarium Ucrainicum /
Редактор-укладач Н.М. Шиян. — Київ,
Альгерпрес, 2010. — 442 с.**

Нещодавно у світ вийшло нове видання довідника «Гербарії України. Index Herbarium Ucrainicum». Від часу публікації першого довідника про гербарії України (1995) минуло 15 років. У ньому містилася інформація про 39 гербарних колекцій нашої країни. Відтоді значно змінилися їхні інформаційні показники. Були зібрані й використані в книзі значні за обсягом відомості про маловідомі гербарії, які зберігаються у вищих навчальних закладах, заповідниках і музеях. Друге видання рецензованого довідника — це найповніше інвентаризаційне зведення гербарного фонду України. Його інформаційний ресурс побудований так, що вихідні дані перегукуються з аналогічними в Index Herbarium (IH). У характеристиці гербаріїв, яких нині в країні нараховується 59, наводяться: назва гербарію (Name), акронім (Herbarium Code), відомче підпорядкування (Status), організація, у структурі якої перебуває колекція (Institution), поштова адреса (Address), телефон (Telephone), факс (Fax), електронна адреса (e-mail), дата заснування (Establishment), загальна кількість зразків (Number of specimens), кількість автентичних зразків (Total types), географічна спеціалізація колекції (Specialty), основні колектори (Main collectors), цінні колекції (Important collections), обмінний фонд (Exchange available), куратор гербарію (Director/Curator), штат (Staff). Редактором-укладачем видання «Гербарії України. Index Herbarium Ucrainicum» є кандидат біологічних наук Н.М. Шиян, співредактором англomовного блоку — член-кореспондент НАН України, доктор біологічних наук, професор С.Л. Мосякін.

У довіднику наведені списки гербаріїв України за населеними пунктами (39) і за відомчим підпорядкуванням. Загалом гербарії підпорядковані дев'яти відомствам, з них найбільша кількість — Міністерству освіти і науки, молоді та спорту України.

Найстарший серед гербаріїв України — Гербарій Львівського національного університету імені Івана Франка, заснований у 1783 році. До найдавніших належать також гербарії Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна (1825) та Державного природознавчого музею НАН України (Львів; 1832). Наведений список гербаріїв за кількістю матеріалів (2 040012 зразків) зберігається в Національному гербарії України — Гербарії Інституту ботаніки імені М.Г. Холодного НАН України.

Основну частину книги займає покажчик гербаріїв України, розмішених у містах їхнього перебування в алфавітному порядку — від Алушти до Ялти. Взагалі матеріал у книзі поданий так, щоб ним було зручно користуватися, одержати максимум інформації. Це, безумовно, є заслугою редактора-укладача Н.М. Шиян. У книзі вміщена також карта гербарних колекцій України, дивлячись на яку, переконуєшся, що мережа гербаріїв охопила майже всю територію України.

На сторінках цього довідника є багато нового, навіть порівняно з першим його виданням, — «Гербарії України» (1995). Наведемо кілька прикладів. Досі мало що було відомо про Гербарій Чернігівського педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка, заснований відносно недавно — в 1982 році, коли був організований його хіміко-біологічний факультет. Нині в гербарії, куратором якого є завідувач кафедри екології та охорони природи кандидат біологічних наук О.А. Карпенко, зберігається 34 600 гербарних зразків. Він складається з двох частин — навчальної (морфологічний, систематичний, екологічний, фенологічний гербарії і тематичні гербарні колекції) та наукової (систематичний і гербарій природно-заповідних територій). У минулому році рецензент мала можливість відвідати цей гербарій, оглянути збори й послухати цікаву розповідь про нього завідуючої — кандидата біологічних наук С.О. Потоцької.

Позитивним є також досвід Гербарію кафедри ботаніки та садово-паркового господарства Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, куратором якого з 1996 року є В.П. Коломійчук. Його фонди нараховували (на 01.09.2009 р.) близько 17 600 одиниць, у тому числі — гербарій рідкісних видів флори (зразки рослин із Червоного списку МСОП, Європейського Червоного списку, «Червоної книги України», регіонально рідкісних видів Запорізької області). Гербарій природно-заповідних територій України налічує 1 130 гербарних аркушів. Щороку його фонд поповнюють до 500 нових зборів. Триває робота над створенням комп'ютерного каталогу фондів гербарію.

Читаючи книгу, «зустрілася» з часом, коли працювала в Полтавській області з групою тоді ще зовсім молодих колег (нині професори та доценти). Ми збирали зразки рослин на існуючих і запроєктованих природно-заповідних територіях і здавали їх до Гербарію Полтавського краєзнавчого музею. І раптом із книги я дізнаюся, що на базі наших зборів створені й ретельно зберігаються

тематичні гербарії з існуючих і перспективних природно-заповідних територій (нині практично всі ці території, які свого часу створювали ми спільно з О.М. Байрак, Н.О. Стецюк та іншими колегами, існують і працюють, про них розповідається в науковій літературі).

Згідно з даними рецензованого довідника, за останні десятиріччя в Україні з'явилася ще низка невеликих гербаріїв, зібраних на природно-заповідних територіях, зокрема заповідників «Медобори», «Розточчя», «Рівненський», а також національних природних парків: «Подільські товтри» та «Деснянсько-Старогутський». Усе це так звані «малі гербарії», але, на нашу думку, вони є надзвичайно важливими і вартими якнайдетальнішого вивчення, а їхнє фіторізноманіття — охорони. Підкреслимо, що в багатьох із них працюють кваліфіковані ботаніки. Безперечно, цей напрямок матиме розвиток в нашій країні.

Можна було б ще багато доброго сказати про мережу гербаріїв України... На жаль, рецензентка не змогла торкнутися одного з найцікавіших розділів гербарної справи — гербаріїв несудинних рослин, оскільки не є фахівцем із цього питання. Можна щиро пошкодувати, що таке потрібне й чудово оформлене видання в цей складний час вийшло накладом лише в 300 примірників. Але водночас електронна версія довідника зараз вільно доступна на інтернет-сайті Інституту ботаніки імені М.Г. Холодного НАН України (www.botany.kiev.ua/doc/Herbarium_Ukr_2011.pdf). Раджу всім ботанікам познайомитися з ним.

Т.Л. АНДРІЄНКО